

Josef Schönwälder

Scharfeneck vára Alsó-Ausztriában

Mannersdorftól (am Leithagebirge) délre, a Lajta-hegység közepe táján, egy északnyugatra kiugró hegykúpon jelentős várrom falai magasodnak. A közép-kor nagy részében Moson vármegyéhez tartozó magyar határvár környezete is érdekes látnivalókat kínál.

(A szerző felvételeivel)

Mielőtt elindulnánk a vár felé, érdemes megtekinteni Mannersdorf központjában a késő barokk kastélyt, melynek Mária Terézia-termében mennyezetfreskók vannak. A helytörténeti múzeum a közelben, a „Schüttkasten” nevű régi magtár-épületben található. Mannersdorftól délnyugati irányba elhagyva érünk az „Arbachmühle”-hez (jelenleg fogadó), ahol parkolni is lehet. Innen már gyalog megyünk tovább keleti irányba a természetvédelmi park földútján, az Arbach-patak menti fasorban. Mindjárt az út elején az egykori „sarutlan karmelita” rend kolostorának romjaihoz érünk. Nagy kapuívén haladunk át, mellette a Szt. Lipót-kápolna falmaradványai magasodnak (ettől nyugatra egy régi halastó is van). Itt volt a bejárata a kolostor 106 hektáros területének, amelyet 4,5 km hosszú fal vesz körül.

Tovább haladva a patak mentén, a Szt. Anna karmelita kolostor főépületéhez érünk. A kolostort 1664-ben alapította Mantuai Eleonora,

A Szt. Lipót-kápolna falmaradványai

II. Ferdinánd császár özvegye. 1683-ban a törökök pusztították el, de újjáépült. Mária Terézia császárnő idejében élte virágkorát. A rendet II. József császár oszlatta fel 1783-ban, azóta az erdészeté az épület északi szárnya. Jelenleg egy gazdálkodó lakik benne. A kolostor belső, egyszerű keresztfolyosója már elpusztult, a törmelékét 1837-ben elhordták, az ebből nyíló 20 cellának csak maradványai láthatók. A szövetségi erdészet (Bundesforste) kezelésében lévő erdőben a bekerített területen hét remetelak, a Szt. Joachim kertilak romjai, három kőhíd és egy mész-

égető (utóbbi 1893-ból származik) is található. A ma is álló épületben renoválás folyik (a Szent Anna templomot 2006-ban hozták rendbe), ezért ennek látogatása legfeljebb munkaidőben lehetséges.

Tovább haladva a völgyben, az útelágazás előtt déli irányban keskeny ösvényen kapaszkodunk fel úticélunkhoz, a Sárfenék nevű váromhoz. A várhegy platójának szélen árkon és sáncon megyünk át (ennek esetleges őskori eredete ma még bizonytalan), és felérünk az északi, alacsony várfallal körülvett elővárhoz. A várat kívülről a keleti és déli oldalon kettős sánc és mély

Scharfeneck várának környéke

Látnivalók Hof környékén

árok is védte, a belső árok délkeleti kiöblösödésében kút van. A romok közé csak az egykori csapóhid pillére mellett, egy kerek falnyíláson át, meredek, törmelékes emelkedőn

ménkürtők, kőkeretes (részben gótikus) ablakok több helyen ma is megfigyelhetők. A falak tört kőből épültek, de néhol téglát is felhasználtak. A falgyűrű tetején

A Szent Anna karmelita kolostor

jutunk be. A romok több helyen omladékosak, mindenki csak saját felelősségére látogathatja!

A várudvarra érünk. A négyzetes alapterületű várat 5-6 m vastag, 7-10 m magasán álló fal veszi körül, közvetlenül a sziklára alapozva. A sarkokat kváderkövekkel képezték ki. Az északi falból ugrik ki a kapuépítmény, a kapuór kis helyiségével és a felvonóhid láncának nyílásaival. Az egykori hídtól keletre, a várárok sziklafalában, kazamata maradványai láthatók, gerendafészkekkel mindkét oldalon.

A falgyűrűn belüli egykori épületek már nem állnak, de boltozatvállak, szellőzőnyílások, ké-

védőfolyosó van mellvéddel és különböző lőrésekkel.

Az északkeleti és délnyugati sarkon egy-egy kerek torony ugrik ki a falból, ágyúlőrésekkel. A délnyugati, ovális alaprajzú rondellához kis késő gótikus toldalékot építettek, kőbélletes kapuval és ablaknyílással. Az udvart körbevevő falgyűrűben az egykori várkonyha, egy lakóhelyiség, az aljában pedig lőréskamrák maradványai vészték át az évszázadokat.

Az udvar déli részében áll a 17 m magas öregtorony. Egykor kb. 24 m magas volt, de 1555-ben villámcsapás érte, és a felső része leomlott. Északnyugati sarkában

csigalépcső kezdete látszik, a torony alsó szintjén belül pedig téglaboltozatos ciszterna már betömött maradványa található.

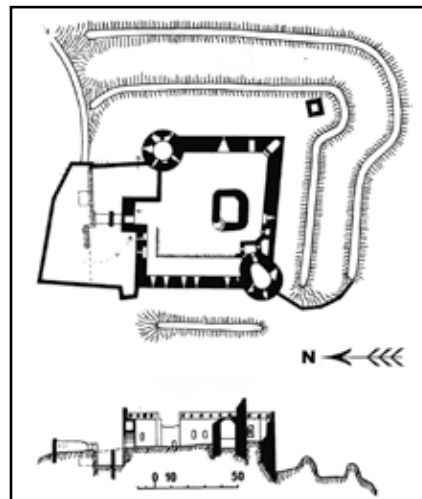
A vár történetének kezdete, mint a legtöbb várnál, itt is homályba vész. Baden (bei Wien) közelében is áll egy Scharfeneck nevű vár romja, a

korai okleveles adatokat nehéz szétválasztani, melyik várra is vonatkoznak. Feltételezés szerint az első mannersdorfi vár 1000 körül épült, de erre egyelőre nincsenek bizonyítékok. A környék az Árpád-korban magyar érdekeltségű terület volt. Mannersdorf és a közeli Hof nevű település 1208-ban Botho mosoni ispán birtoka volt. 1233-ban kifosztották a két falut, a tettes pénzbeli büntetését Dénes nádor rendelte el. A vár neve az 1376 óta Magyarországon élő, rajna-pfalzi származású Johann v. Scharfeneck (meghalt 1378-ban) nevével bukkan fel először. A vár építése két fiának, Friedrichnek és Hermannak a nevéhez fűződik, 1390 után. A vár (eredeti nevén Neu-Scharfeneck, magyar nevén Sárfenék, Újsárfenék, Eleesszeg) magyar határvár volt. A Scharfeneckeknek Magyarország belső területén is voltak birtokaik, a szomszédos osztrák határvárakkal azonban többször is viszálykodtak és harcoltak.

A Scharfeneck család 1416-ban kihalt, ezután a várat és birtokait Kanizsai István vette zálogba. A továbbiakban sűrűn váltották egymást a birtokosok, illetve a várat és birtokait zálogba vevők. 1417-ben Ulrich Wolfart özvegye és két fia, később Wolfart Pál következett. Utóbbi özvegye 1440-ben lett birtokos, de férjhez ment Bazini Györgyhez, így a birtok most már az övé lett, aki azonban 1450 előtt Kápolnai Lászlónak zálogosította el. További tulajdonosnevek még: Pottendorfi

A vár egykori konyhájának maradványai

A vár alaprajza

György, Széchy Miklós, Bertold Ellenbach v. Eberau, Siegmund v. St. Georgen, gróf Pösing család. 1470-ben Mátyás király 6000 magyar aranyért eladta a hírhedt zsoldosve-

csapat pusztította el Mannersdorfot, de a vár sértetlen maradt. A 16. század közepén a Szent György lovagrend, Leonhard v. Harrach, Max v. Polheim birtokolták, utóbbi

szállt a vár és a birtok. A birtokosok azonban ezután már nem a várban laktak, hanem Mannersdorfba, a ma is álló kastélyba költöztek.

Scharfeneck vára ugyan elvesztette a jelentőségét, de a környék lakóinak veszély esetén menedékkül szolgált. 1683-ban ismét törökök pusztították el Mannersdorfot, de a lakosság a várba menekült, amelyet többszöri felszólításra sem adtak fel. 1704-, 1705- és 1708-ban a kuruc portyázók ellen jelentett menedéket. Scharfeneck várában ezután már nem laktak. Három évszázad alatt falai rommá váltak.

IRODALOM:

Rudolf Büttner: Burgen und Schlösser zwischen Wienerwald und Leitha. Wien 1966. 87-

Heinz Gerstinger: Ausflugsziel Burgen – 30 Burgen rund um Wien. Wien 1998. 39-

DEHIO-Handbuch. Niederösterreich südlich der Donau. Teil 2 M-Z. Wien 2003. „Mannersdorf”

Georg Binder: Die niederösterreichischen Burgen und Schlösser. 1. Teil. Wien – Leipzig 1925. 53-

Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301-1457. I. Budapest 1996. 407.

www.mannersdorf-igb.at; www.burgen-austria.com
www.burgenkunde.at

Boltíves helyiség maradványa a várban

zérnek, Ulrich v. Grafenegnek, aki hol Mátyás királyhoz, hol pedig III. Frigyes német császárhoz húzott. Grafenegg halála után osztrák hártávr lett. 1529-ben török portyázó

idejében, 1558-ban építették meg a falakon a védőfolyosót a lőrésekkel. Közben 1555-ben villámcsapás érte az öregtornyot, és leomlott a felső része. 1568-ban Polheim özvegyére

FERENCZI GÉZA LEVENTE (1924-2007)

Elhunyt Ferenczi Géza Levente régész-történész. (Kolozsvár, 1924. január 22. - Székelyudvarhely, 2007. február 14.)

Édesapja, Ferenczi Sándor régész, művelődéstörténész volt, öccse, István pedig régész, történész.

Ferenczi Géza a kolozsvári református Kollégiumban érettségizett, majd a Bolyai Tudományegyetemen 1954-ben történelem szakos oklevelet szerzett. 1954-74 között a Székelyudvarhelyi Múzeum igazgatója, 1976-84-ig a csíkszeredai Megyei Múzeum muzeológusa, 1984-től nyugdíjazásáig (1987) pedig a székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtár könyvtárosa volt.

Közel 200 írása jelent meg. Ebből hat könyv szerzője, kettőnek pedig társszerzője. Könyvei: Székely rovásírásos emlékek (Székelyudvarhely, 1997); A moldvai ősiség csán-gók (Uo., 1999); Utazások Udvarhelyszéken (Uo., 2001); Lapok Erdély múltjából (Uo., 2002). Ez utóbbi kötetben Székelyudvarhely környékén végzett régészeti ásatások tájé-koztatója, művelődéstörténeti emlékek bemutatása, nyelvo-történeti írások kapnak helyet. Újabb rovásírásos kötete: A székely rovásírás az idők sod-

rában (Uo., 2002), Régi várak, új írások (Uo., 2006).

Mintegy 80 tanulmánya közül a figyelemre méltóbbak: Székelyföldi gyeptű (Korunk, 1972); Néhány kora középkori székely falu keletkezési idejéről (Korunk, 1978); Magyar rovásírásos emlékekről (Művelődéstörténeti Tanulmányok, Buk., 1979); A székelyderzsi rovásírásos téglakora s felirata (Keresztény Magvető, 1981); A Székelyudvarhelyi Múzeum története (Korunk, 1984); A székely rovásírás Erdélyben ma létező emlékei (Rovásírás a Kárpát-medencében, Szeged 1992); A kora középkori kelet-erdélyi mészhabarcs-kötésű várak kérdéséhez. I. (ACTA 1997/1. Sepsiszentgyörgy 1998); Bod Péter és a székely rovásírás (Bod Péter, a história litteraria művelője. Tanulmányok. Bp. 2004). Az énlaki rovásírásos felirat megfektetéséhez kapcsolódó több közlése ismeretes. Néhány tanulmányát bátyjával együtt jegyezte.

Ismeretterjesztő előadásokra, tudósításokra is szívesen vállalkozott. Az erdélyi és helyi rádió-, televízióadóknál 43 hang-, illetve videokazetta készült vele.

Szerteágazó munkásságára az alaposság, a biztos adatközlés, a szakirodalom széleskörű ismerete s felhasználása a jellemző. Vitáiban mindig megőrizte "ellenfelével" szemben a művelt, tárgyilagosságot. Az idegenségtől mentes tiszta magyarságával közel tudta hozni olvasóhoz az általa oly jól ismert múltunkat.

Az utolsó óráiban is dolgozott. A folyóiratunkban hamarosan megjelenő írását már súlyos betegen állította össze, a szerkesztőségtől kért javítást és kísérőlevelet a halála előtti napon gépettette le, s azt még saját kezűleg átjavította és postáztatta.

Hubbes Éva